

Катерина САЙКО, асп.

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: [katerynasaiiko7@gmail.com](mailto:katerynasaiiko7@gmail.com)Київський національний університет імені Тараса Шевченка,  
Київ, Україна

## ПРИРОДНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ

**Вступ.** *Розвиток малого ШІ та технологічний поступ зумовив потребу в підходах, що забезпечують об'єктивне оцінювання якості галузевого перекладу. Ключовим чинником у цьому контексті стають чітко окреслені критерії оцінювання. Однак певні критерії, серед яких передусім природність, є неоднозначними. Так, природності художнього перекладу присвячено низку досліджень. Водночас бракує розвідок, у яких окреслено сутність природності як критерію оцінювання галузевого перекладу. Метою цього дослідження є розгляд та систематизація перекладознавчих поглядів на критерій природності та його окреслення в контексті оцінювання якості галузевого перекладу.*

**Результати.** *Природність як критерій оцінювання якості перекладу вперше згадують у працях лінгвістичної парадигми. Її ототожнюють з нормами цільової мови та культури, а також з відповідністю контекстові перекладу та потребам цільової аудиторії. З іншого ж боку, неприродний переклад, написаний штучною формою мови, "перекладацькою мовою", пов'язаний з інтерференціями та лексичною одноманітністю. У межах дескриптивної парадигми природність пов'язують з цільовими нормами. Перекладні тексти не можуть повністю відповідати цим нормам через вплив оригіналу, а тому мають ознаки "проміжної мови" та посідають особливе місце в цільовій культурі. Власне пошук цих ознак, "універсалій", різниці між вихідним текстом (ВТ) та цільовим текстом (ЦТ), а також різниці між перекладними та неперекладними текстами, спричинився до виникнення корпусного перекладознавства. Представники діяльнійшої парадигми не розглядають неприродні елементи як негативну характеристику, адже вони не перешкоджають досягненню мети перекладу. У сучасніших розвідках природність стає об'єктом різних експериментальних досліджень, до яких також залучають машинний переклад (МП). Її ототожнюють водночас і з мовною нормою, і з різними видами узусу.*

© Сайко Катерина, 2025

**Висновки.** *Природність – це інтегральна динамічна характеристика перекладу, що відображає баланс між відповідністю узусові та дотриманням мовних норм з огляду на прагматичні чинники комунікативної ситуації та зміст ВТ. Для створення природного перекладу необхідно уникати інтерференцій, брати до уваги контекст повідомлення, аудиторію, а також норми цільової мови та культури, посеред того й особливості видотекстового узусу. Відступ від цих принципів може бути свідомим рішенням, зумовленим особливостями контекстуальних чинників. Також ключовим для створення природного перекладу є знання узусу та вміння ухвалити інтерсуб'єктивно верифіковні рішення.*

**Ключові слова:** *якість перекладу, оцінювання якості перекладу, природність, галузевий переклад.*

## **Вступ**

Унаслідок виникнення малого ІІІ та технологічного поступу актуальним стало питання оцінювання якості галузевого перекладу задля проведення демаркаційної лінії між людиною та машиною. Забезпечення об'єктивної оцінки передбачає використання чітко окреслених критеріїв, адже варіативність їхнього тлумачення може спричинитися до упереджених суджень, а також хибних методологічних підходів у відповідних дослідженнях. Уваговартим у цьому контексті стає поняття природности як критерію оцінювання, що фігурує, однак не має дефініцій у міжнародних стандартах та моделях оцінювання якості перекладу (ISO 5060:2024; The MQM Error Typology). Згаданий критерій також став об'єктом перекладознавчих досліджень, посеред того й сучасних. Варто, однак, згадати про варіативність його інтерпретацій у межах різних перекладознавчих парадигм, а також про малу кількість релевантних розвідок, пов'язаних із галузевим перекладом та його специфікою (Frawley, 2000; Lai et al., 2024; Nida, & Taber, 2003; Toury, 1995).

Багатогранність поняття природности потверджують передусім різні підходи до його трактування. Так, у загальнонаціональній мові прикметник "природний" позначає: те, що створила природа (а не людина); зумовлений, спричинений законами природи; який здійснюється відповідно до законів природи. Також природність розглядають як справжність, протилежність

штучності (Білодід та ін., 1977, с. 8). З одного боку, машинний переклад можна вважати штучним, а людський – природним. З іншого ж боку, і машинний, і людський переклад можна оцінювати крізь призму природності. Також багатоаспектність цього критерію потверджує той факт, що в перекладознавчих працях його часто пов'язують з "*плавкістю*", "*прийнятністю*" та "*читністю*", але й водночас з інтерференціями та поняттям "*translationese*" (Newmark, 1991; Nida, & Taber, 2003), "*тремтливим кодом*" (Frawley, 2000) або ж "*проміжною мовою*" (Toury, 1995).

Зауважмо також, що в сучасному перекладознавчому дискурсі наявні різні підходи до вивчення концепту природності. Актуальними є, наприклад, розвідки в межах корпусного перекладознавства задля ідентифікації перекладацьких універсалій (Засєкін, & Розенгарт, 2018), дослідження, присвячені "*протиріччю*" між природністю та точністю перекладу (Obeidat, Ayuad, & Sepora, 2020), вивчення природності та її ролі в перекладі за допомогою експериментів (Ременцова, & Ребрій, 2022), а також напрацювання метод, які допомагають підвищити природність МП без шкоди якості відтворення змісту оригіналу (Lai et al., 2024). Здебільшого дослідження присвячують художньому перекладу. Бракує однак системного окреслення сутності цього поняття в контексті оцінювання якості *галузевого* перекладу. **Мета дослідження** полягає в аналізі та систематизації поглядів на критерій природності в перекладознавчих працях, а також в окресленні його меж у контексті оцінювання якості *галузевого* перекладу.

### Результати

Різні погляди на природність перекладу відображають методологічні особливості ключових перекладознавчих парадигм. Зауважмо однак, що фактично всі наявні розвідки присвячені художньому перекладу. Ю. Найда є одним із перших науковців, що детально описав поняття природності перекладу в межах лінгвістичної парадигми перекладознавства. Так, природність покладена в основу "*динамічної еквівалентності*", яку можливо забезпечити завдяки віднайденню "*найближчого природного еквівалента до повідомлення вихідною мовою*" (Nida, 1969, р. 166). Переклад природний у тому разі, коли взято до уваги норми цільової мови та культури загалом, контекст відповідного

повідомлення та цільову аудиторію. Науковець стверджує, що *"природний переклад певною мірою легше описати крізь призму того, чого в ньому немає, аніж є"* (Nida, 1969, p. 168). Також Ю. Найда згадує у своїх працях поняття *"translationese"* – штучну форму мови, що її часто сприймають як єдиний засіб відтворення матеріалів, написаних вихідною мовою, та яка не відображає багатих ресурсів цільової мови, є наслідком формальної вірності на *лексичному, граматичному та стилістичному* рівнях (Nida, & Taber, 2003, pp. 100–101).

М. Геллерстам вивчав *"відбитки пальців"*, які вихідна мова залишає на цільовій під час перекладу, описував шведський варіант мови, використовуваний у перекладах з англійської мови. Зіставивши статистично перекладні та неперекладні тексти, науковець дійшов висновку про такі основні особливості перекладних текстів: (1) рідше використання розмовної лексики, тяжіння до стандартизованих варіантів (використання, приміром, одного й того самого відповідника до певного слова в різних контекстах за наявності багатьох інших); (2) активне використання запозичень з вихідної мови й *"хибних друзів перекладача"*; (3) перейняття різних конструкцій, приміром, модальних, на синтаксичному рівні (наприклад, розділових запитань для вираження модальності); (4) зміна лексико-семантичних полів через вплив вихідної мови (що також можна розглядати як вплив на лексику цільової мови загалом); (5) перейняття діалогових патернів (що автор зараховує до риторичного рівня). Науковець уникає слова *"translationese"*, що має негативну конотацію, та вважає, що тексти з такими ознаками не можна назвати неякісними, адже йдеться про типові властивості перекладів (Gellerstam, 2005). Ми погоджуємося з думкою, що ознаки *"перекладацької мови"* неможливо окреслити як абсолютно універсальні та негативні, надто ж коли зважати на специфіку галузевого перекладу. Так, наприклад, однією з ознак якості галузевого перекладу (і галузевих текстів загалом) є послідовність відтворювання термінології, використання стандартизованих варіантів. Також у галузевих текстах не використовують згаданої вище *"розмовної лексики"*, через наявність якої вони ставали б неприродними та неприйнятними з огляду на жанрово-

стильовий узус (за класифікацією В. Карабана (Карабан, 2017, с. 78)) або ж на правила створення текстів різних видів (Дорофєєва, 2014, с. 108) та притаманні їм характеристики. У цьому разі ознаки "*перекладацької мови*" збігаються з вимогами до якості галузевого перекладу.

Дж. Бікман та Дж. Каллов своєю чергою вважають, що природний текст має таку *лексичну* та *граматичну* структуру, яка уможливило б легке розуміння тексту та яку використовують під час *повсякденного спілкування* (Beekman, & Callow, 1974, pp. 33–34). Варто водночас зауважити, що не завжди можна ототожнити *читність* тексту, легкість його сприйняття (яку часто виокремлюють як окрему категорію) та природність. Так, наприклад, С. Макдональд вирізняє три ключові категорії оцінювання якості перекладу: точність, читність та прийнятність (яка робить текст природним, таким, що відповідає нормам цільової мови та текстовим нормам) (McDonald, 2020, p. 5). Також варто згадати, наприклад, думку В. Коптілова, який стверджує, що природність *реплік* у текстах – це відповідність лексики й синтакси закономірностям функціонування *розмовної мови* (Коптілов, 1982, с. 107). Ототожнення норм *повсякденного спілкування* та закономірностей функціонування *розмовної мови* з природністю релевантне, на нашу думку, радше для певних рівнів художнього перекладу, однак не для галузевого. Аналізований критерій охоплює значно більше аспектів.

П. Ньюмарк, представник лінгвістичної парадигми, вважає, що переклад має читатися природно, бути написаним звичайною мовою, із загальноприйнятою граматиною, ідіомами й словами, які відповідають певній ситуації. Досягти цього можна, якщо прочитати свій текст так, ніби оригіналу немає (Newmark, 1998, p. 24). Природність, на його думку, стосується і до граматики, і до лексики, до кожного рівня тексту – від параграфу до слова, від його назви до пунктуації (Newmark, 1998, p. 20). Однак в іншій праці науковець розглядає інтерференції як невіднятну рису будь-яких перекладів, не лише як негативне явище, але й суб'єктивне: те, що одні вважають "*транслейшенізмом*", інші розглядають як точний переклад, те, що хтось вважає "*порушенням узусу*", може видатися образнішим і правдивішим

иншим (Newmark, 1991, pp. 78–80). Така думка вказує на ще один проблемний аспект аналізованого поняття: природність може бути суб'єктивним критерієм, що ускладнює його інтеграцію до "об'єктивних" систем. Так, точність перекладу термінології можна оцінити за категоріями "+" та "-", спираючись на довідкові та лексикографічні джерела. Однак критерій природности має складнішу неформалізовану сутність та сильно залежить від контексту перекладу.

Дж. Стейнер також згадує у своїй роботі поняття *"translationese"*. Надмірний буквализм породжує переклад, який він порівнює з *"нічийною землею"*, територією, що не належить ні вихідній, ні цільовій мові, *"насильством"* над мовою. Основними ознаками таких текстів, що їх він також називає *"проміжною зоною"* або *"лімбом"*, є неперевірені *"лексичні перенесення"* та *"граматичні гібриди"*. Варто зауважити, що науковець пов'язує цю ваду з роботами *"квалітивих низькооплачуваних перекладачів-партачів"*, але зазначає, що такий підхід можуть перейняти навіть експерти (Steiner, 1975, pp. 315–316). Також А. Дафф у своїй праці *"Третя мова"* критично оцінює таку гібридну форму мови, вважаючи її наслідком впливу вихідної мови (Duff, 1981, p. 116).

Отже, варто виокремити ознаки природности, які згадані в проаналізованих вище працях та релевантні, на нашу думку, для галузевого перекладу. Природним є переклад, (1) під час виконання якого взято до уваги контекст повідомлення, цільову аудиторію, а також норми цільової мови та культури, посеред того правила створення певних видів текстів. Природний переклад (2) не містить інтерференцій на лексичному, граматичному, синтаксичному та стилістичному рівнях, запозичень з оригіналу. (3) Критерій природности в певних контекстах може бути суб'єктивним, сильно залежним від ситуації та мети перекладу.

Г. Турі, представник дескриптивного перекладознавства, вважає, що через дотримання *"вихідних"* норм переклад стає адекватним (неприродним), а через дотримання *"цільових"* норм – прийнятним (природним). Якісний переклад – це компроміс цих двох протилежностей (Toury, 1995, pp. 56–57). Водночас Г. Турі згадує концепцію *"проміжної мови"* (англ. *"interlanguage"*). На його думку, перекладні тексти посідають особливе місце серед

текстів цільовою мовою, адже через прагнення до адекватності такі тексти стають менш прийнятними, мають особливі вирізняльні риси (Стефурак, & Наместюк, 2021, р. 104). Перекладач, отже, має балансувати між цими двома полюсами, жертвувати природністю задля адекватності або ж навпаки. Нескінченна кількість контекстів ускладнює формалізацію цього поняття.

У статті "*Перекладацькі універсалії*" Е. Честерман стверджує, що перекладні тексти сильно відрізняються від інших текстів, а також згадує про давню традицію розглядати переклади як неприродні, що й спричинилося до виникнення поняття "*translationese*". Власне цей чинник, один з багатьох, породив дослідження, присвячені "*універсаліям*" перекладу (Chesterman, 2011, р. 175). Так, на початку 90-х років М. Бейкер одна з перших здійснила корпусне перекладознавче дослідження, спрямоване на вивчення універсальних рис перекладу, різниці між перекладними й неперекладними текстами одного виду. Ці універсальні риси можна поділити на дві категорії: В-універсалії ("*B*" від слова "*вихідний*"), що стосуються до універсальних відмінностей між ВТ та ЦТ, та Ц-універсалії ("*C*" від слова "*цільовий*"), що стосуються до універсальних відмінностей між перекладними та неперекладними текстами в цільовій мові. Прикладами В-універсалій є такі: збільшення обсягу ЦТ, коли порівняти з ВТ, інтерференція, стандартизація, експлікація, зменшення повторів та ін. До Ц-універсалій зараховують, приміром, спрощення та використання дуже типової або нетипової лексики (Chesterman, 2011, pp. 176–177). Безперечним, однак, є той факт, що ці риси потребували експериментального підтвердження у межах різних мовних пар. Саме тому в 90-х та 2000-х зародилося корпусне перекладознавство, що перебувало на перетині корпусної лінгвістики та дескриптивного перекладознавства, намагалося пояснити унікальні риси "*третього коду*" за допомогою статистичних даних. Зауважмо однак, що деякі В-універсалії не можуть бути релевантними для всіх мовних пар, надто ж коли йдеться про збільшення обсягу ЦТ. Також не в усіх випадках перекладачі вдаються до експлікацій. Окрім того, певні сумніви викликає релевантність Ц-універсалії для галузевого перекладу, пов'язаної з типовою та нетиповою лексикою, адже власне

типова лексика та термінологія формує усталені характеристики певних видів текстів (перекладних і неперекладних). Так, наприклад, у технічних, юридичних чи медичних перекладах використання усталеної термінології є необхідним для забезпечення не лише природности тексту, але і його якості.

Також варто згадати погляди К. Шеффнер та Б. Адаб, представниць діяльнісної парадигми перекладознавства. Так, *"гібридний текст"* – це результат перекладання, текст з рисами, *"дивними"* та *"незвичними"* для представників цільової культури. Однак, на їхню думку, ці особливості не є наслідком браку компетентностей або ж прикладами *"перекладацької мови"*, а свідченням свідомих рішень перекладачів. Хай такі тексти і не відповідають усталеним нормам та конвенціям, але все ж вони виконують, щонайменше впродовж певного періоду, свою мету в певній комунікативній ситуації (Schäffner, & Adab, 1997, p. 325). У цьому випадку природність є лише однією з можливостей, актуальність якої залежить від домінанти перекладу, його функції. На нашу думку, відхилення від цільових норм, які можуть зробити переклад більш телеологічним, тобто відповідним меті, завжди має бути обґрунтованим. Якісний галузевий переклад балансує між змістом оригіналу та цільовими нормами.

Також упродовж останнього десятиліття зросла кількість розвідок, посеред того й експериментальних, що пов'язані з природністю та згаданою вище *"перекладацькою мовою"*. Так, приміром, деякі аналітичні дескриптивні кількісні розвідки присвячені *"протириччям"* між природністю та точністю крізь призму трьох типів помилок: (1) природний, але неточний переклад; (2) неприродний, але точний переклад; (3) неприродний і неточний переклад (Obeidat, Ayuad, & Sepora, 2020). У межах українського перекладознавства поняття природности вивчають М. Ременцова та О. Ребрій. Науковці, послуговуючись інтроспективною методою *"протокол міркуй уголос"* встановили, що природність виступає головним чинником перекладацьких рішень. Природність є визначальним показником якісного перекладу, передбачає адаптацію тексту таким чином, *"щоб реципієнт міг сприймати його з легкістю, наче перекладений текст і був написаний цією мовою"*. Для забезпечення при-

родности перекладу варто дотримуватися різних ключових цільових норм (Ременцова, & Ребрій, 2022, с. 187–188). Також С. Засекін та Ю. Розенгарт здійснили корпусно-перекладознавче дослідження, ідентифікували перекладацькі універсалії, – симпліфікації, нормалізації та експліцитації, – що є ознаками "*третього коду*" (Засекін, & Розенгарт, 2018, с. 102). Цей факт вказує на актуальність корпусного перекладознавства в українському просторі. Окрім того, низку сучасних досліджень присвячено різниці між машинним та людським перекладом крізь призму інтерференцій. Так, наприклад, деякі науковці стверджують, що МП притаманна менша лексична різноманітність та більша кількість інтерференцій. Прагнення створити природний текст, схожий стилем до текстів, написаних цільовою мовою, та одночасне прагнення створити точний переклад породжує низку викликів. У цьому контексті природність розглядають як здатність машинного перекладу бути максимально близьким до текстів, що були написані цільовою мовою, за *стилем* та *лексичною різноманітністю* (Lai et al., 2024). Такий погляд, на нашу думку, обмежує цей багатогранний концепт, адже тоді він стає неактуальним на площині галузевого перекладу: передусім через згадані вище вимоги до термінологічної послідовності в галузевих текстах. Окрім того, не всі неперекладні тексти можуть слугувати взірцями природности.

У деяких моделях оцінювання якості перекладу, створених у межах останнього десятиліття, "*природність*" сильно корелює з "*прийнятністю*", перебуває в її межах. Так, наприклад, Дж. Демс, спираючись на згаданий вище доробок Г. Турі, використовує для класифікації перекладових помилок дихотомію "*адекватність*" (відповідність вихідному (кон)текстові та аудиторії) та "*прийнятність*" (відповідність цільовому (кон)текстові та аудиторії). Підкатегорії прийнятності в класифікації помилок Дж. Демс пов'язані з граматиною, синтаксою, лексикою, правописом, регістром та стилем, а також когерентністю (Daems, 2016, pp. 45–47). Науковиця не згадує у своїй роботі поняття природности, однак, як ми вже зауважили, спирається на концепцію Г. Турі, який пов'язував прийнятність з природністю перекладу.

Насамкінець варто розглянути поняття мовних норм та узусу, що їх часто згадували у проаналізованих вище працях у контексті природности перекладу. Так, деякі мовознавці та перекладознавці протиставляють мовну норму й узус. Наприклад, О. Селіванова стверджує, що *буквальний* переклад порушує комунікативну релевантність оригіналу й перекладу, *норму* й *узус* мови перекладу (Селіванова, 2008, с. 673). Мовна норма – це *"обрані у процесі комунікативної взаємодії з числа варіантів мовної реалізації, уніфіковані, свідомо фіксовані й найбільш поширені традиційні зразки (стандарту) репрезентації системи мови (засоби мови і правила їхнього вживання)"* (Селіванова, 2008, с. 345). Визнану мовну норму кодифікують, фіксуючи вже усталені явища. Мовна норма, на думку науковиці, протиставлена узусові як аспектів реалізації мовної системи, як некодифікованому *"загальноприйнятому вживанню слів і речень у мовленні"* (Селіванова, 2008, с. 346). Узус – некодифіковані норми (Загнітко, 2012, с. 208).

В. Карабан своєю чергою стверджує, що *"узус можна розглядати як одну з двох норм перекладацького мовлення (друга – це мовна норма, що передбачає правильність мовних елементів)"*. На одному з етапів перекладу узус цільової мови взаємодіє з її нормами для створення найприйнятнішого природного цільового тексту (Карабан, 2017, с. 77). Узус цільової мови науковець розглядає як *"сукупність мовних елементів, що відповідають мовно-структурним нормам та використані для здійснення прийнятих письмових або мовленнєвих актів"*. В. Карабан розрізняє жанрово-стильовий, предметно-ситуативний та соціальний узуси. Так, наприклад, жанрово-стильовий узус пов'язаний з мовним оформленням перекладу відповідно до жанру та стилю вихідного тексту. Зауважмо, що в українському просторі є два розуміння поняття *"жанр"* – літературознавче та комунікативно-стилістичне, *"під яким розуміють усталені тематичні, композиційні та стилістичні типи текстів"*. Тож у цьому контексті релевантним також стає термін *"Textsortenkonventionen (укр. правила створення видів текстів)"* (Дорофєєва, 2014, с. 108–109). Ідеться, отже, про певні типові зразки текстів,

узусні конвенції, що їх можна вважати релевантними в контексті природності перекладу.

### **Дискусія і висновки**

Отже, можна дійти висновку, що:

1. У перекладознавстві природність пов'язана з ключовими поняттями, серед яких прийнятність, мовна норма, узус, але й також інтерференція, "третій код" / "проміжна мова" / "перекладацька мова", що їм притаманні ознаки неприродного перекладу. Ми поділяємо думку про те, що варто розрізняти природність та читність: нехай навіть ці поняття частково перетинаються, а все ж пов'язані з різними аспектами перекладу. Так, читність має тісний зв'язок із когезією, когерентністю та правилами побудови текстів, що спрямовані на легке сприйняття, а природність – з мовною нормою та узусом.

2. Розвідки, присвячені вивченню ознак природного / неприродного перекладу або ж ідентифікації універсальї, притаманних "перекладацькій мові", часто обмежуються художнім перекладом, не беруть до уваги специфіки галузевого перекладу. Загалом розгляд релевантних перекладознавчих праць уможливив висновки, що природний галузевий переклад (1) не містить інтерференцій на лексичному, граматичному, синтаксичному, стилістичному та інших рівнях. (2) У природному перекладі взято до уваги контекст повідомлення, аудиторію, а також норми цільової мови та культури, узус, посеред того правила створення видів текстів. Важливо, отже, зважати на видотекстовий узус, використовувати типову для певних видів текстів лексику та конструкції, а також усталену термінологію. Зауважмо однак, що в деяких випадках перейняття ознак ВТ та відповідного вихідного узусу є необхідністю та передбачає свідомий відступ від цільового узусу, що не можна розглядати як негативну ознаку перекладу.

3. Природність – це інтегральна динамічна характеристика перекладу, що відображає баланс між відповідністю узусові та дотриманням мовних норм з огляду на прагматичні чинники комунікативної ситуації та зміст ВТ. Її, з огляду на специфіку галузевого перекладу, не варто ототожнювати винятково з узусом, некодифікованою нормою мовлення, або ж лише з мовною нормою.

4. З огляду на те, що природність корелює з некодифікованим узусом, можна стверджувати, що вона певною мірою пов'язана з неартикульованим відчуттям "правильності", інтуїтивним вмінням створити максимально адекватний та максимально прийнятний текст. Перекладачі, носії цільової мови та знавці узусних норм, здатні ухвалювати рішення, в основу яких покладена інтерсуб'єктивна правильність, що своєю чергою може претендувати на об'єктивність.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Білодід, І. Бурячок, А., Винник, В. та ін. (Ред.). (1977). *Словник української мови*: [в 11 т.]. Т. 8: П–Р. Наукова думка.

Дорофеева, М. (2014). Nomen est omen? Про зміст і назву дисципліни жанрові теорії перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 10, 105–112.

Загнітко, А. П. (2012). *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*. Том 2. ДонНУ.

Засекін, С. В., & Розенгарт, Ю. (2018). Психолінгвістичні комп'ютерні інструменти лінгвістичного та перекладознавчого аналізу дискурсу. *Psycholinguistics*, 23(2), 94–106. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1204994>

Карабан, В. І. (2017). Роль узусу в перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*, 1(59), 76–82.

Коптілов, В. В. (1982). *Теорія і практика перекладу*. Вища школа.

Ременцова, М. В., & Ребрій, О. В. (2022). Природність як чинник перекладацьких рішень. *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства*, 1(22), 186–192.

Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Довкілля-К.

Стефурак, О. В., & Наместюк, С. В. (2021). Онтологічні характеристики перекладу як "третього коду". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 4(48), 104–107. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-4.26>

Beekman, J., & Callow, J. (1974). *Translating the Word of God, with scripture and topical indexes*. Zondervan Pub. House.

Chesterman, A. (2011). Translation universals. In *Handbook of Translation Studies* (pp. 175–179). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hts.2.tra12>

Daems, J. (2016). *A translation robot for each translator?: A comparative study of manual translation and post-editing of machine*

*translations: Process, quality and translator attitude*. doctoral dissertation. [PhD Thesis, Ghent University]. Universiteit Gent. <https://biblio.ugent.be/publication/8058017>

Duff, A. (1981). *The third language: recurrent problems of translation into english*. Pergamon Press.

Frawley, W. (2000). Prolegomenon to a theory of translation. *The Translation Studies Reader*. 250–264.

Gellerstam, M. (2005). Chapter 13. Fingerprints in Translation. In G. Anderman, & M. Rogers (Ed.), *In and Out of English* (pp. 201–213). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853597893-016>

International Organization for Standardization. (2024). *Translation services – Evaluation of translation output – General guidance* (ISO Standard № 5060:2024). <https://www.iso.org/standard/80701.html>

Lai, H., Ploeger, E., van Noord, R., & Toral, A. (2024). Multi-perspective Alignment for Increasing Naturalness in Neural Machine Translation. *arXiv preprint arXiv:2412.08473*. <https://arxiv.org/html/2412.08473v1>

McDonald, S. V. (2022). Accuracy, readability, and acceptability in translation. *Applied Translation*, 16 (2), 1–9. <https://doi.org/10.51708/apptrans.v14n2.1238>

Newmark, P. A. (1991). *About Translation*. Multilingual Matters.

Newmark, P. A. (1988). *Textbook of Translation*. Prentice Hall.

Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. E. J. BRILL.

Nida, E. A., & Taber, C. R. (2003). *The Theory and Practice of Translation*. Koninklijke Brill NV.

Obeidat, A. M., Ayyad, G. R., & Sepora, T. M. (2020). The tension between naturalness and accuracy in translating lexical collocations in literary text. *Jurnal Sains Sosial dan Kemanusiaan*, 17(8), 123–134.

Schäffner, C., & Adab, B. (1997). Translation as intercultural communication – contact as conflict. In *Benjamins Translation Library* (p. 325). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.20.33sch>

Steiner, G. (1975). *After Babel: Aspects of language and translation*. Oxford University Press.

*The MQM Error Typology – MQM (Multidimensional Quality Metrics)*. (6. д.). MQM (Multidimensional Quality Metrics) – The place to go to learn about MQM. <https://themqm.org/error-types-2/typology/>

Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company.

## REFERENCES

Beekman, J., & Callow, J. (1974). *Translating the Word of God, with scripture and topical indexes*. Zondervan Pub. House.

Bilodid, I., Buriachok, A., Hnatiuk, H. et al. (Eds.). (1977). *Dictionary of the Ukrainian language*: [in 11 vol.]. 8: II–P. Naukova dumka [in Ukrainian]

Chesterman, A. (2011). Translation universals. In *Handbook of Translation Studies* (pp. 175–179). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hts.2.tra12>

Daems, J. (2016). *A translation robot for each translator?: A comparative study of manual translation and post-editing of machine translations: Process, quality and translator attitude*. doctoral dissertation. [PhD Thesis, Ghent University]. Universiteit Gent. <https://biblio.ugent.be/publication/8058017>

Dorofeeva, M. (2014). Nomen est omen? About The Content And The Title Of The Lecture Course "Genre Theories Of Translation". *Topical Issues of Humanities*, 10, 105–112.

Duff, A. (1981). *The third language: recurrent problems of translation into english*. Pergamon Press.

Fräuley, W. (2000). Prolegomenon to a theory of translation. *The Translation Studies Reader*. 250–264.

Gellerstam, M. (2005). Chapter 13. Fingerprints in Translation. In G. Anderman, & M. Rogers (Eds.), *In and Out of English* (pp. 201–213). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853597893-016>

International Organization for Standardization. (2024). Translation services – Evaluation of translation output – General guidance (ISO Standard № 5060:2024). <https://www.iso.org/standard/80701.html>

Karaban, V. I. (2017). The role of usus in translation. *Linguistic and conceptual worldviews*. 1(59). 76–82 [in Ukrainian].

Koptilov, V. V. (1982). *Theory and practice of translation*. Higher School [in Ukrainian].

Lai, H., Ploeger, E., van Noord, R., & Toral, A. (2024). Multi-perspective Alignment for Increasing Naturalness in Neural Machine Translation. *arXiv preprint arXiv:2412.08473*. <https://arxiv.org/html/2412.08473v1>

McDonald, S. V. (2022). Accuracy, readability, and acceptability in translation. *Applied Translation*, 16(2), 1–9. <https://doi.org/10.51708/apptrans.v14n2.1238>

Newmark, P. A. (1991). *About Translation*. Multilingual Matters.

Newmark, P. A. (1988). *Textbook of Translation*. Prentice Hall.

Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. E. J. BRILL.

Nida, E. A., & Taber C. R. (2003). *The Theory and Practice of Translation*. Koninklijke Brill NV.

Obeidat, A. M., Ayyad, G. R., & Sepora, T. M. (2020). The tension between naturalness and accuracy in translating lexical collocations in literary text. *Jurnal Sains Sosial dan Kemanusiaan*, 17(8). 123–134.

Rementsova, M. V., & Rebrii, O. V. (2022). Naturalness as a factor in translation decisions. *In Statu Nascendi. Current issues of translation studies*, 1(22), 186–192 [in Ukrainian].

Schäffner, C., & Adab, B. (1997). Translation as intercultural communication – contact as conflict. In *Benjamins Translation Library* (p. 325). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.20.33sch>

Selivanova, O. O. (2008). *Modern Linguistics: Trends and Problems*. Environment-K [in Ukrainian].

Stefurak, O., & Namestiuk, S. (2021). Ontological characteristics of translation as a "third code". *International Humanitarian University Herald. Philology*, 4(48), 104–107 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-4.26>

Steiner, G. (1975). *After Babel: Aspects of language and translation*. Oxford University Press.

*The MQM Error Typology – MQM (Multidimensional Quality Metrics)*. (6. д.). MQM (Multidimensional Quality Metrics) – The place to go to learn about MQM. <https://themqm.org/error-types-2/typology/>

Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company.

Zahnitko, A. P. (2012). Dictionary of Modern Linguistics: Concepts and Terms. Vol. 2. DonNU [in Ukrainian].

Zasiekin, S., & Rosenhart, Y. (2018). Psycholinguistic Computerized Tools of Linguistic and Translation Studies Discourse Analysis. *Psycholinguistics*, 23(2), 94–106 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1204994>

Отримано редакцію журналу / Received: 08.01.25

Прорецензовано / Revised: 22.01.25

Схвалено до друку / Accepted: 12.02.25

**Kateryna SAIKO**, PhD Student

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: [katerynasaiko7@gmail.com](mailto:katerynasaiko7@gmail.com)

Taras Shevchenko National University of Kyiv,  
Kyiv, Ukraine

## NATURALNESS AS AN EVALUATION CRITERION OF SPECIALIZED TRANSLATION QUALITY

**Background.** *The development of small AI and technological advancement has necessitated approaches for objective quality evaluation in specialized*

translation. Within this framework, clearly defined evaluation criteria are essential. Among different criteria, naturalness stands out as particularly ambiguous. While numerous studies have explored naturalness in literary translation, research examining naturalness as an evaluation criterion for specialized translation remains scarce. This study aims to examine and systematize perspectives from translation studies on the criterion of naturalness and to define it specifically within the context of specialized translation quality evaluation.

**Results.** The concept of naturalness as a criterion first emerged within the linguistic paradigm. Scholars in this tradition associate naturalness with adherence to target language and cultural norms, as well as appropriateness to both the translation context and target audience needs. In the descriptive paradigm, researchers connect naturalness to target-oriented norms while acknowledging that translated texts rarely conform perfectly to these norms due to source text influence. As a result, translations often exhibit characteristics of an "interlanguage". Proponents of the action-theoretical paradigm take a more nuanced view, arguing that seemingly unnatural elements aren't negative, as they may still serve the translation's overarching purpose. Contemporary investigations conceptualize naturalness as simultaneously encompassing both adherence to formal language norms and alignment with various types of usage patterns.

**Conclusions.** Naturalness is an integral dynamic characteristic of translation that reflects the balance between conformity to usage and adherence to language norms, taking into account the pragmatic factors of the communicative situation and the content of the source text. To create a natural translation, it is necessary to avoid interference, take into account the context of the message, the audience, as well as the norms of the target language and culture, including the peculiarities of text-type usage. Deviation from these principles may be a conscious decision, determined by contextual factors. Essential for natural translation are knowledge of usage and intersubjectively verifiable decisions.

**Keywords:** translation quality, quality evaluation, naturalness, specialized translation.

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.